Adımız məfkurəmizdir

29 noyabr - 5 dekabr 2016-cı il

Türküstan

www.turkustan.info

Səlimə Əyyubova

AMEA akad.Y.H.Məmmədəliyev ad.Neft-kimya prosesləri institunun böyük elmi işçisi, kimya elmləri namizədi

Duman çəkiləndə...

O, təbiətin gah minbir rəngə büründüyü, gah da bomboz olduğu payız aylarından biri olan noyabrda qohum və doğmalarından, Vətənindən uzaqlarda - Qazaxstanda sürgün ailəsində bu dünyaya göz açdı. Atası Azər bəy üzünü görmədiyi, lakin şəxsiyyəti ilə bağlı uzun müddət çox məşəqqətlər çəkdiyi Azərbaycan Cumhuriyyətinin qurucusu, Türk dünyasının fikir memarların-dan biri sayılan, amerikalı azərbaycanşünas Tadeuş Svyatoxovskinin " Amerika üçün Corc Va-şinqton kimdirsə, M.Ə.Rəsulzadə Azərbaycan üçün o şəxsiyyətdir" kimi dəyərləndirdiyi M.Ə. Rəsulzadənin sonbeşiyi idi. Muğamlarımızı gözəl bilir, məharətlə tar və pianoda çalırdı, güclü musiqi duyumu, incə zövqü, poeziyaya həvəsi vardı, yaxşı şahmat oynayırdı, çertyojların dəqiq-liyini xətkeşsiz, gözləri ilə təyin edə bilirdi; orta məktəbdə dərs deyirdi. Əməkdar müəllim adı-na layiq görülsə də, "xalq düş-məni"nin oğlu saydıqları üçün bu adı ona vermirlər. Hələ Vətənin-də olarkən sonralar məşhur olacaq tarzən Hacı Məmmədova ilk tar dərsi keçir, əfsanəvi qəhrə- mana dönəcək Mehdi Hüseynzadə ilə mükafata layiq görüləcək rəsm əsəri yaradır. Sovet Ordu sıralarında 1943-cü ildə İrana daxil olanda bacarıqlı ifasına görə yerlilər onu tar çalmağa dəvət edirlər, ifasını dinləyənlərdən biri onu tanıyır və atası Məmməd Əmin bəylə görüşdürə biləcəyini bildirir. Sovet rejiminə görə amansızcasına genc qardaşını, bu dərdə dözə bilməyən anasını, Qa-zaxstanda soyuq və aclıqdan donub ölən bacısını, aqibəti bilinməyən digər bacısını itirmiş gənc, sonu necə nətilənəcəyi bilinməyən bu görüşdən imtina edir. Bunu Məmməd Əmin bəyə çatdıran-da ailəsindən yeganə sağ qalan, bir günahı olmadan sürgün həyatı yaşayan oğlunun düzgün hə-rəkət etdiyini ürək ağrısı ilə bildirir. Digər nüfuzlu sürgün ailələrinin övladları kimi M.Ə. Rəsulzadənin ailəsindən sağ qalmış yeganə övladı, sürgün həyatı yaşayan Azər bəy də uçmağa ha-zırlaşarkən yuvasından salınmış, qanadları sındırılmışdı. Sovet rejiminin repressiyalarının nəti-cələrindən biri olan sürgün həyatı Azər bəy kimi nə qədər istedadlı, günahsız Vətən oğullarımızın bacarıq və istedadlarını boğmuş, onun Vətənimizin inkişafı naminə tətbiqinə son qoymuşdu.

Azər bəy balaca oğlu Raisə rəsm çəkməyin, yaxşı şahmat oynamağın sirrlərini öyrədər, tez-tez Tyan-Şan dağlarına çıxarar, gözləri önündə açılan mənzərəni seyr edə-edə, dağa köç edənlər sı-rasındakı qazax aşıqlarının bizim həzin, həsrət və nisgillə dolu xalq mahnılarımıza bənzər nəğmələrini dinləyə-dinləyə Vətənləri barədə söhbət edərdilər.Oğlu Rais rus, alman, ləzqi, çeçən, belorus və s. millətdən olan sürgün ailələrin uşaqları ilə birlikdə oxuyur, müəllimlərinin xüsusilə alman ədəbiyyatından dərs deyən müəlliməsinin sevimlisi olur, orta məktəbdə əla oxumaqla həm də, Krupskaya adına Xalq İncəsənətUniversiteti rəngkarlıq fakultəsinin qiyabi şöbəsində oxuyur, Yulkovskayadan, Zakindən, İoqansondan dərs alır, əsərləri uşaq sərgilərinin bəzəyi, özü isə şah-mat yarışlarının qalibi olur. İstedadı, xasiyyəti, davranışına görə çoxları tərəfindən sevilsə də, "xalq düşməninin nəslindən olduğu" üçün manea yaradanlar, əziyyət verənlər də olurdu. Orta məktəbi fərqlənmə ilə

bitirib təhsilini davam etdirmək üçün atasının məsləhəti ilə Moskvaya de-yil, ürəyinin istəyi ilə xəyallarında yaşadığı Azərbaycana gəlir.Və məşəqqətli sürgün həyatından sonra Vətənində uzun müddət əzab-əziyyətli həyat yaşayır. *1965-1969-cu illərdə vaxtilə atasının sürgünə qədər oxuduğu Ə.Əzimzadə adına Dövlət Rəssamlıq məktəbində təhsil alır. Sonra da Rusiyanın Kuznetsk şəhərində əsgəri xidmət. Burada 12 hərbi hissə arasında keçirilən "Hərbi hissənin ən yaxşı tərtibi" müsabiqəsinin qalibi olur. Bu qabiliyyətli əsgər rəssamı Saratovda yerləşən qərargaha aparmaq üçün arxasınca xüsusi təyyarə göndərirlər və generala təqdim edirlər. Baş qərargahdakı bu tanışlıqdan sonra R. Rəsulzadə xüsusi yaradıcı tapşırıqları yerinə yetirir, çox bəyənilən monumental əsərlərlə yanaşı rəngarlıq əsərlərini yaradır, şəhərin bir çox kitabxanalarında portretlər, stadionda mozaika işləri görür.* General belə bir istedadlı rəssamı 1971-ci ildə əsgəri xidmətini bitirdikdən sonra da saxlamaq istəyir, lakin Rais Rəsulzadə Azərbaycana dönür və sonralar da dəfələrlə Qazaxstan, Rusiya və İttifaqın digər ölkələrində yaxşı şərait təmin olunmaqla müxtəlif vəzifələr, iş təklif olunsa da, gələcək həyatında seçim qarşısında qalsa belə Vətəni tərk etmir! Qarlı- şaxtalı dekabr günündə Bakıya dönən Rais Rəsulzadənin nəinki işləməyə emalatxanası, heç yaşamağa daimi yeri belə yox idi. Bəzən də yaxın bildiyi adamların xəyanəti, biganəliyi də bir yandan! *Belə ola biləcəyini öncədən güman etsə də, yenə Vətənində yaşamağa qərar vermişdi. Vətən sevgisi, bir də Vətənə bağlılıq onların damarlarında axan qanında idi! Bu torpağa, Vətəninə bir də sənətinə olan tükənməz sevgisi onu çətinlikləri, əzab-əziyyətləri aşıb keçməyə, əyilməməyə, sınmamağa öyrətdi, həyatında özəl bir cığır açdı. Onu həyatında ucalıqlara, zirvələrə aparan bir cığır! Kim bilir, bəlkə də füsunkar ana təbiətimizin tez-tez goynuna varıb dağlarını, dağ kəndlərini, dağ yollarını böyük istək və ustalıqla təsvir etməsi, tablolara köçürməsi də təsadüfü olmayıb həyat yolunda aça bildiyi ucalıqlara aparan cığır ilə daxili, gizli bir qüvvə ilə bağlıdır?...*

Təhsilini davab etdirmək üçün 1972-1977-ci illərdə V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun bədii qrafika fakultəsində oxuyur, bir il sonra institut rəhbərliyi onu tələbə-lərə dərs demək üçün işə götürür.

Rais Rəsulzadənin sulu və yağlı boya, akvarel, qarışıq texnika, rəng yaxmaları kimi çeşidli ifadə vasitələrilə işlədiyi müxtəlif janrlı əsərlərində müəllif yanaşması ilə qoşalaşmış psixoloji durum və ovqatı ifadə edən cəlbedici və düşündürücü portretləri ("Balıqçı", "Yorğun əsgər", "Ana"və s.), düyğulandırıcı mənzərələri ("İçərişəhər ", " Kədərli dəniz", " Qürub çağı ", "Nax-çıvan dağları ","Gədəbəyə gedən yol", " Tənha rəssam" və s.) kimi 500-ə yaxın əsərləri vardır.

Sənət biliciləri Rais Rəsulzadənin əsərlərində təsvir edəcəyi görüntülərin daşıdığı məna və təravətini duyaraq bədii stilizə, həm də incə deformasiya edəndən sonra ifadə etmək bacarığını, zamanla ayaqlaşdığını yüksək qiymətləndirirlər. Republikanın əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Ziyadxan Əliyev onun təbiətə, incəsənətimizdə əfsanəvi Səttar Bəhlulzadə yanaşması ilə, motivləri Vətən torpağının obrazına çevirə bildiyini, özünəməxsus ya-naşması ilə isə dilsiz-ağızsız təbiətin bədii təsvir görüntüsünü düşündürücü fəlsəfi mənzərəyə çe-virmək istək və cəhdini uğurla bacardığını, əsərlərində sanki Vətən sevgisi, nisgili ilə can verən babasının "Azərbaycan, Azərbaycan, Azərbaycan " son sözlərinin bədii müşayət kimi təkrarlan-dığını və M.Ə.bəy Rəsulzadənin bu məşhur vəsiyyətindəki ifadə olunmuş Vətən yanğısının sə-bəbsiz olmadığını uğurla göstərə bildiyini qeyd edir. Keçmiş SSRİ və Azərbaycan rəssamlar itti-faqlarının üzvü, əməkdar rəssam Rais Rəsulzadənin əsərləri nəinki Vətənimizdə, həm də dün-yanın bir çox ölkələrində keçirilmiş sərgilərdə göstərilib, bir sıra nüfuzlu kolleksionerlərin şəxsi kolleksiyalarında saxlanır. Onun əsərlərinə tamaşa edənlərdən kimisi işlədiyi portretləri xüsusi qeyd edir, kimisi mənzərə janrını, kimisi natrmortlarını, kimisi də qarışıq kompozisiyalarını. Ancaq hamısı da bu əsərlərdə ürək, hissiyat, savad, dövr, zamanla uzlaşma olduğunu, qeyri-adi gözəlliyi, dərinliklərində gizlənmiş hikməti, sehri ilə insanları məftun etdiklərini, əsərlərindəki torpağın gözəlliyi, onun köksündəki rənglərin ahəngliyi, rəngbərəngliyi, nadir çiçəklərin, otların füsunkarlığından heyrətə düşdüklərini və Azərbaycan torpağının bənzərsiz, cazibədar, əsrarəng-siz füsunkar gözəlliyinə bir daha məftun olduqlarını bildirirlər. Mütəxəssislər onun dünyanın müxtəlif ölkələrində nümayiş etdirdiyi əsərləri ilə Azərbaycanı və xalqının zəngin mədəniyyətini tərənnüm və təbliğ etdiyini, əsərlərinin isə milli təsviri sənətimizin inkişafına verilən layiqli töhfə kimi dəyərləndirirlər.Tanınmış rəssam və ziyalı Rais Rəsulzadə təbii istedadı ilə yanaşı, öz üzə-rində daim işləməklə damla-damla topladığı biliklər, axtarışların nəticələri ilə zənginləşdirə bildiyi təsviri sənətin sirrlərini uzun illərdir ki, Azərbaycan Pedoqoji Universitetində (ADPU) dərs dediyi tələbələrinə öyrədir, onların sevimli müəllimidir. Onun yetirmələrinin çoxu müxtəlif miq-yaslı sərgilərdə Azərbaycan incəsənətinin ləyaqətli təmsilçiləridirlər. Bu tələbələrdən biri də hər bir uğurunda müəllimi –Rais Rəsulzadəni dərin minnətdarlıq hissi ilə qeyd edən tanınmış rəssam Metin Nəvaidir. Babasının böyüklüyü müstəqilliyimizin bərpasından sonra ona nə-zər-diqqəti cəlb etmiş, onu aşkar edərək geniş ictimaiyyətə tanıtdır-mışsa da, sənət bilicilərinin onun əsərlə-rinə verdiyi yüksək qiyməti, ünsüyyətdə olduğu insanların dərin hörmət və sevgisini Rais bəy özü qazanmışdır.

Mən Rais bəylə rastlaşanda hər dəfə Səttar xan hərəkatının fəallarından olmuş babası M. Ə. Rəsulzadə haqqında müasiri olmuş İranın ən görkəmli dövlət xadimi diplomatı və alimi Seyid Hacı Tağızadənin onun haqqında dediyi bu sözlər yadıma düşür: "Rəsulzadə bütün ömrüm boyunca Şərq dünyasında tayına rastlaşmadığım, mübaliğəsiz söyləyə biləcəyim fövqəladə nadir insanlardan biri idi. Məməd Əmin bəy tərbiyəli, qüvvətli və sağlam məntiq sahibi, təmiz qəlbli, doğru sözlü, mətanətli, tam mənasıyla dürüst, fikir və yoluna dərin bir inam bəsləyən, fədakar, mücahid və örnək bir insandır." Seyid Hacı Tağızadənin sözləri ilə desək Rais bəy də təmiz qəlbli, doğru sözlü, dürüst, fikir və yoluna dərin bir inam bəsləyən, örnək bir insandır. Tanınmış rəssam olsa da, geniş ictimaiyyət onu babasına həsr olunmuş tədbirlərdəki yığcam, məntiqli və maraqlı çıxışlarından daha çox M.Ə. Rəsulzadənin nəvəsi kimi tanıyır, hörmət edir. Alicənab, insansevər, gənclərə dəstək, yaşlılara dayaq olandır. Onunla ünsüyyətdə olan hər bir kəs ona dərin hörmət bəsləyir. M.Ə. Rəsulzadənin davamlı tədqiqatçılarından olan hörmətli alim N.Ya-qublu danışır ki, Rais bəy Almaniyada müalicə olunarkən səfirliyimizin əməkdaşlarından ona diqqət və qayğı ilə yanaşmalarını xahiş etdikdə " o elə davranır ki, ona hörmət qoymamaq, onu dəyərləndirməmək mümkün deyil. Olduqca mədəni və səviyyəli insandır" cavabını eşidib.

Rais bəy ölkəmizin İçtimal-siyasi həyatında fəal iştirak etməklə yanaşı, Ankarada, Moskvada həm M.Ə. Rəsulzadə ilə bağlı, həm də digər mövzulu tədbirlərdə yaxından iştirak edir, Azərbaycan Siyasi Qurbanlar Assossasiyasının rəhbəri kimi vaxtilə sovet rejiminin yaratdığı tarixi ədalətsizliklərin aradan qaldırılması yönündə səmərəli fəaliyyət göstərir, Londonda keçi-rilmiş qurultayda Dünya Azərbaycanlıları Konqresinin fəxri prezedenti seçilib.

ardı 15-ci səhifədə

başlanğıcı 16-cı səhifədə

Duman çəkiləndə...

Rais bəy kitabları şox sevir, zəngin kitabxanası var və hansı səfərdə olarsa, kitab alar. Almaniyada olarkən sağlamlıq durumunu öyrənmək üçün zəng etdikdə alman dilini öyrəndiyi cavabını aldım. Harada olursa-olsun, hansı halda olursa-olsun həmişə çalışır. Həm özü, həm də həyatında onunla bir yerdə addımlayan yoldaşı Leyla xanım qonaq dəvət, qəbul etməyi, qonağın qayğısına qalmağı sevəndirlər. Evlərində çox vaxt qonaqlan olur: uzaq rayonlardan gəlib günlərlə qalan da, bir neçə saatlığa gələn də. Onun haqqında yazılanlara, deyilənlərə və şəxsi müşahidələrimə görə deyə bilərəm ki, Rais Rəsulzadə öz istedadı, çalışqanlığı, ağlı, xasiyyəti və davranışı ilə M.Ə.bəy Rəsulzadənin şərəfli, ləyaqətli və layiqli davamçısıdır və mən onunla rastlaşarkən danışanda, nəyisə müzakirə edəndə, haqqında çox oxuduğum Məmməd Əmin bəy Rəsulzadə hər dəfə sanki gözlərim önündə canlanır.

Çox-çox illər öncəsi radio verilişlərinin birində verilişin qonağı, aparıcı jurnalistin verdiyi suallara məntiqli, dürüst cavabları ilə diqqətimi cəlb etdi: verilişin qonağı Rais Rəsulzadə idi! Bir müddət sonra tədbirlərin birində M.Ə.Rəsulzadə ilə bağlı düşündüklərimi ifadə edən yazılarımı ona verdim və beləliklə də insanlarla ünsüyyət qurmaq bacarığı da olan Rais bəyin emalatxana-sının növbəti qonaqlarından biri oldum. Əlbəttə buradakı bütün əsərlərə baxmağa vaxt kifayət et-məzdi. Rais bəy burada atası Azər bəyin avtoportretini, Topxana, 20 Yanvar, Xocalı facielərin-dən keçirdiyi sarsıntıları rənglərin diliylə ifadə edən əsərlərini, bir sıra portret və təbiət mənzə-rələrin göstərdi. Bu əsərlər sanki həm sadə idi, həm də insanı çox dərinliklərə aparır, bunula da göz və beyin yaddaşına illərlə orada qala biləcək dərəcədə həkk olunurdu, əsrlərlə silinməyən qayaüstü rəsmlər kimi! O təsirlər çox-cox illər sonrası yazının sonundakı şerin yaranmasına səbəb oldu.

Bu il Vətən, millət, insanseverliyinə görə adı vaxtilə onlara çox açılar gətirmiş, son dövrlər isə tədqiqat mövzusuna çevrilmiş M.Ə Rəsulzadənin nəvəsi, tanınmış ziyalı və rəssam, Azərbaycan ADPU-nin dosenti Rais Rəsulzadə yetmiş yaşını fərdi sərgiləri, ona həsr olunmuş yubiley tədbirləri ilə qeyd edir. Bakı İncəsənət Mərkəzində akvarellə işlənmiş əsərlərinin fərdi sərgisi keşirilib, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Rəssamlar İttifaqı ilə birlikdə fərdi sərgisinin keçirilməsi nəzərdə tutulur. Türkiyə prezidentinin müşaviri Yalçın Topçu onu təbrik edib. *Öz istedadı, çalışqanlığı, ağlı, xasiyyəti və davranışı ilə M.Ə.bəy Rəsulzadənin şərəfli, ləyaqətli və layiqli davamçısı olan Rais bəyi yubileyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edir, gümrahlıq, möhkəm can sağlığı, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları və xoş yubileylər arzu edirik! Tanrı Sizi qorusun!*

Duman zirvəni bürümüş...

Rəssamlıq lal poeziya,
Poeziya danışan rəssamlıqdır
Leonardo da Vinçi

Çox qəribə bir yerdəyəm.
Uzaq, yaxın tarixdəyəm.
"Azər bəy"-i, "Topxana"-sı,
"20 Yanvar", "Xocalı"-sı.
Güllər də var, yaşıl çəmən
Zirvə, vadi, yovşan burda.
Bu da kənddir, şəlaləsi,
Al laləsi, gur çayı var.
Dumanlı dağ..., zirvəsi ağ..
Duman zirvəni bürümüş,
Rənglər min bir sirri örtmüş...
Yasəmənlər, həm insanlar
Fikrə dalmış, qüssəlidir,
Rənglər yaman kədərlidir.
Bura hara, deyə sorsan:
Duyğu, fikir, düşüncələr
Xəyalların aynasıdır,
Bir rəssamın dünyasıdır!
Yaradıcı ocağıdır,
Rais bəyin odasıdır!